

ZŠ a MŠ Praha 5 - Smíchov, Kořenského 760/10, 150 00 Praha 5

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

ZŠ A MŠ
KOŘENSKÉHO

Školní metodik prevence: **PaedDr. Boris HAJDÚK**

Školní rok: 2018 / 2019

OBSAH

<i>Seznam použitých zkratk a značek</i>	3
1 Charakteristika školy a její vnitřní zdroje prevence	4
1.1 Tematické bloky ve výuce, zaměřené na prevenci rizikového chování	5
1.1.1 Preventivní činnost ve výuce na 1. stupni	5
1.1.2 Preventivní činnost ve výuce na 2. stupni	5
2 Vnější zdroje školy pro rozvoj MPP	9
3 Stručná analýza preventivního zaměření	12
4 Cíle MPP	13
4.1 Dlouhodobé preventivní cíle	13
4.2 Specifický preventivní cíl ve školním roce 2018 / 2019	15
5 Skladba aktivit MPP pro jednotlivé cílové skupiny	16
4.1 Pedagogové	16
5.1.1 Školení pedagogického sboru v oblasti prevence ve školním roce 2018 / 2019	16
5.2 Žáci - bloky primární prevence	16
5.2.1 MPP pro žáky I. stupně ZŠ V Kořenského	16
5.2.2 MPP pro žáky II. stupně ZŠ V Kořenského	19
5.3 Rodiče	22
6 Monitoring a evaluace	23
<i>Seznam použitých zdrojů</i>	29

Seznam použitých zkratk a značek

MPP - Minimální preventivní program

SPJ - sociálně-patologické jevy

ŠMP- školní metodik prevence

BESIP - informace o bezpečné dopravě, bezpečnostních pásích a dětských autosedačkách, rychlosti, bezpečné vzdálenosti, cyklistice a viditelnosti

NNO - nestátní neziskové organizace

IKT - informačně-komunikační technologie

DDC- dlouhodobé cíle

KDC- krátkodobé cíle

1 Charakteristika školy a její vnitřní zdroje prevence

Charakteristika školy vychází z interní analýzy, kterou škola provedla tak, aby dokázala zhodnotit své vlastní možnosti ve vztahu k plánování a realizaci MPP. Analýza je stručná, věcná a má hodnotící (normativní) charakter. Reaguje na následující položky:

Tabulka č. 1: Charakteristika školy a její vnitřní zdroje prevence

Charakteristika a vnitřní zdroje školy	
Název a adresa školy	ZŠ a MŠ Praha 5 - Smíchov, Kořenského 760/10
Ředitel školy: Školní metodik prevence: Výchovné poradkyně: Školní psychologka:	Mgr. Libuše Daňhelková PaedDr. Boris Hajdúk Mgr. Jiřina Závorská Mgr. Eliška Stěhulová
Charakteristika školy	<ul style="list-style-type: none">- Charakteristika budovy: společná budova 3-patrová- Charakteristika materiálně-technického vybavení: odpovídá potřebám pro řešení preventivních a volnočasových aktivit- Sociokulturní a národnostní charakteristika žáků - počet žáků: cca 340, národnosti: česká, ukrajinská, ruská, čínská, vietnamská, slovenská, ...- Sociokulturní a národnostní charakteristika pedagogů - počet pedagogů: 39, národnosti: česká, ukrajinská, slovenská- Prostředí: městská škola- Případná riziková prostředí ve škole: šatny, hřiště, WC- Školní řád byl vytvořen s důrazným ohledem na prevenci rizikového chování žáků- Tématické plány byly vytvořeny v souladu s RVP a ŠVP s návazností na MPP v jednotlivých předmětech- Jiné rizikové faktory: vrstevnické skupiny, rodinné prostředí podléhající SPJ
Školní metodik prevence (ŠMP) Školní preventivní tým Vedení školy	<ul style="list-style-type: none">- Funkce ŠMP: PaedDr. Boris Hajdúk vyučuje občanskou výchovu. Sestavil tématické plány v jednotlivých ročnících 2. stupně pro výuku Ov v souladu s RVP, ŠVP a MPP. Vybraná témata jsou zaměřena také na prevenci rizikového chování žáků a prevenci SPJ v prostředí školy i ve společnosti. Výuka probíhá i formou sociálně-psychologického výcviku, zážitkových metod a interakčních her. Pedagogický sbor se zapojuje do preventivních programů.
Vnitřní informační zdroje	<ul style="list-style-type: none">- ŠMP nabízí žákům možnost vypůjčení knih, časopisů a DVD s preventivní tematikou- E-mail výchovné poradkyně: zavranska@zskorenskeho.cz- E-mail ŠMP: hajduk@zskorenskeho.cz- E-mail školní psychologky: stehulova@zskorenskeho.cz- Školní časopis Kořenda je zaměřen i na prevenci rizikového chování- Vybrané nástěnky ve škole jsou zaměřeny na prevenci SPJ

1.1 Tematické bloky ve výuce, zaměřené na prevenci rizikového chování

1.1.1 Preventivní činnost ve výuce na 1. stupni

Primární prevenci na prvním stupni má na starosti třídní učitel, který jednotlivá témata zařazuje do jednotlivých předmětů. Jednotlivá témata jsou plněna průběžně během školního roku a to za pomoci využití různých metod.

1.1.2 Preventivní činnost ve výuce na 2. stupni

Preventivní činnost ve výuce na 2. stupni zajišťují především vyučující občanské výchovy, kde se žáci seznamují s veškerými tématy osobnostního rozvoje (Tabulka č. 2). V rámci Ov jsou také organizovány různé doprovodné akce, besedy, projekce apod. Celý druhý stupeň uplatňuje minimální preventivní program také v jiných předmětech (Tabulka č. 3), kroužcích (Tabulka č. 4) a v rámci dalších školních aktivit (Tabulka č. 5).

Tabulka č. 2: Témata MPP v rámci ORv

Témata MPP v rámci Ov		Vyučující
6.A , 6.B	Domov a bydliště	Bc. et Bc. Yveta Krpenská Bc. Libuše Nová
	Rodina, funkce rodiny	
	Osobní bezpečí	
	Sociální vztahy	
	Rozvoj osobnosti	
	Systém osobních hodnot, sebehodnocení	
7.A, 7.B	Etické hodnoty, morálka	PaedDr. Boris Hajdúk
	Kultura	
	Asertivita, konflikt, empatie	
	Šikana, diskriminace	
	Organizace na pomoc lidem	
	Estetické hodnoty	
	Etiketa	
	Hodnoty majetku	
	Náboženské hodnoty	

8.A , 8.B	Rozvoj osobnosti	PaedDr. Boris Hajdúk
	Ekonomické hodnoty	
	Právní vědomí	
	Sociální vztahy	
	Zdravý životní styl	
	Sexuální výchova	
	Prevence SPJ	
9.A, 9.B	Právo	PaedDr. Boris Hajdúk
	Pracovněprávní vztahy	
	Odpovědnost, tresty	
	Komunikace	
	Sociální vztahy	
	Osobnostní výchova	
	Hodnoty	
	Plány, cíle, volba povolání	
	Rozvoj osobnosti	

Tabulka č. 3: Témata MPP v rámci ostatních předmětů II. stupně ZŠ Kořenského

Témata MPP v rámci ostatních předmětů II. stupně ZŠ Kořenského	
Matematika	rozvoj logického a kritického myšlení
Český jazyk	pozitivní vzory hrdinů z četby, úvahy o životě, hledání životních cílů, mezilidské vztahy
Cizí jazyk	rozvoj osobnosti, kultura
Dějepis	pozitivní vzory osobností, zákony a lidé
Zeměpis	vztahy mezi národy, odlišnosti způsobů života, globalizace, integrace
Přírodopis	lidské tělo, sexuální výchova, zdravé životní návyky, účinky návykových látek na lidský organismus, ontogenetický vývoj člověka
Chemie	vznik, výroba a účinky návykových látek a jejich vliv na člověka
Fyzika	osobnostní rozvoj, spolupráce mezi žáky
Informatika	IKT, komunikace, mediální sdělení informace
Výtvarná výchova	tématické práce k drogám, k estetickému prostředí, k lidským vztahům, ke zdravému životnímu stylu, hodnota uměleckého díla, vkus, nevkus, kýč
Tělesná výchova	zdravý způsob života, relaxace, duševní hygiena, výchova ke sportu

ZŠ Kořenského nabízí svým žákům **zájmové kroužky**.

Tabulka č. 5: Další školní aktivity

Další školní aktivity	
Knihovna	vede Bc. Květa Cinglová
Pěvecký sbor	vedou Mgr. Libuše Daňhelková, Mgr. et Mgr. Barbora Soukupová
Výchovné koncerty, výstavy	Výchovné koncerty, vánoční trhy ve škole, vánoční zpívání
Dveře důvěry	<p>Žáci 1. a 2. stupně ZŠ Kořenského mají možnost svěřit se poradenským pracovníkům školy přímo či anonymně se svým problémem prostřednictvím Schránky důvěry.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Přímo</u>: Kancelář výchovné poradkyně v 1. patře ZŠ • <u>Anonymně</u>: Žák napíše svůj problém na list papíru a vhodí ho do Schránky důvěry u hlavního vchodu školy
Školní parlament	<p>Zástupci jednotlivých tříd se pravidelně scházejí s vedením školy a prezentují zájmy tříd. Děti se tímto učí formulovat své myšlenky, vyjadřovat své názory, naslouchat druhým a diskutovat o problémech.</p> <p>Vede Mgr. Eliška Stěhulová</p>
Adaptační kurz	<p>Účastní se jej žáci 6. a 9. ročníku.</p> <p>Letos v termínu: 24.-27.9.2018</p>
Škola v přírodě	Je určena žákům I. stupně ZŠ
Plavecký výcvik	Navštěvují žáci 3. ročníků
Exkurze	Žáci navštěvují pravidelně
Soutěže a olympiády	Pravidelná účast na Z, D, Př, M, ČJ a Aj soutěžích a olympiádách
Sportovní akce	Pravidelná účast na sportovních soutěžích

2 Vnější zdroje školy pro rozvoj MPP

Pod pojmem vnější zdroje školy rozumíme širší podpůrnou síť institucí, odborníků, informací nebo služeb, které školnímu metodikovi prevence pomáhají připravit, stabilizovat a rozvíjet MPP. V zásadě se tak můžeme opřít především o následující vnější zdroje, které jsme zmapovaly, popsaly a zpracovaly tak, aby byly k dispozici nejen ŠMP, ale samozřejmě také všem dalším participujícím pedagogům, žákům a jejich rodičům.

Tabulka č. 2: Vnější informační zdroje školy pro rozvoj MPP

Vnější informační zdroje	Kontakty
<p><u>Dítě v problémech:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Linka bezpečí:- Linka důvěry:- Dítě na útěku:- SOS centrum:- Nadace naše dítě: <p><u>Minimalizace šikany:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Minimalizace šikany:- Šikana:- K šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče: <p><u>Drogy:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Drogový informační server:- O drogách:- Výzkumné středisko zabývající se drogovou problematikou:- Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti:- Encyklopedie psychotropních rostlin:- Elektronická verze časopisu Dekontaminace pro uživatele drog:- Drogová poradna:- Pravda o drogách: <p><u>Alkohol:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Alkoholismus:- prim. MUDr. Karel NEŠPOR, CSc.:- Prevence závislosti na alkoholu:- Anonymní alkoholici Česká republika: <p><u>Kouření:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Kuřáková plíce:- Společnost pro léčbu závislosti na tabáku:- Bez cigaret:- Jak přestat kouřit:- Dokuřte:- Nekuřák:- Stop kouření:- Rakovina plic:- Nekuřte:- Odvykání:- Nekuřátka: <p><u>Gambling:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Pomoc patologickým hráčům:- Anonymní gamblerů: <p><u>Poruchy příjmu potravy:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Informace o poruchách příjmu potravy:- Anorexie:- Bulimie:	<p>www.linkabezpeci.cz www.linkaduvery.cz www.ditenauteku.ic.cz www.soscentrum.cz www.nasedite.cz</p> <p>www.minimalizacesikany.cz www.sikana.cz , www.sikana.org www.cck-br.cz</p> <p>www.drogy.net www.odrogach.cz www.adiktologie.cz www.drogy-info.cz www.biotox.cz www.edekontaminace.cz www.drogovaporadna.cz www.drogy.cz</p> <p>www.alkoholik.cz www.drnespor.eu www.alkohol-alkoholismus.cz www.sweb.cz/aacesko/</p> <p>www.kurakovaplice.cz www.slzt.cz www.bezcigaret.cz www.jakprest.cz www.dokurte.cz www.ideon.cz www.stop-koureni.cz www.rakovinaplic.cz www.nekurte.cz www.odvykani.cz www.nekuratka.cz</p> <p>www.gamblingstop.czweb.org www.anonymnigambleri.webnode.cz</p> <p>www.anabell.cz www.anorexie.wz.cz www.bulimie.pppinfo.cz</p>

WWW stránky	<p>Bezpečný internet: - Stop internetové kriminalitě: www.internethotline.cz</p> <p>BESIP: - Ministerstvo dopravy: www.mdcz.cz - Pravidla silničního provozu: www.novapravidla.cz - Nadace BESIP: www.nadacebesip.cz - Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy: www.cyklostrategie.cz - Centrum dopravního výzkumu: www.cdv.cz - Domluvme se: www.domluvme-se.cz - Cyklistické přilby: www.nakolajensprilbou.cz - Bezpečně do školy: www.bezpecnedoskoly.cz - Bezpečné silnice dětem: www.clive-detem.cz - Škodahrou: www.skodahrou.cz</p> <p>Ostatní: - Psychologie, psychoterapie, duševní zdraví: www.help24.cz - Server pro osoby se specifickými potřebami: www.iporadna.cz - Pomoc lidem v obtížné životní situaci: www.obcanskeporadny.cz - Životní styl, zdraví, alternativní medicína, terapie: www.zdravi4u.cz - Nabídka přednášek prevence: www.majakops.cz - Výchovný ústav a Středisko výchovné péče Klíčov - Praha 10: www.klicov.cz - Prevence: www.prevence.net , www.prevence-info.cz - Prevence Středočeského kraje: www.kr-stredocesky.cz/web/skolstvi/prevence</p>
	<p>Metodická pomoc</p> <p>Poradenský metodik prevence při pedagogicko - psychologické poradně Prahy 5: PhDr. Pavla Kosinková Krajský školský koordinátor prevence: Mgr. Lenka Šmídová Ředitelka školy: Mgr. Libuše Daňhelková ŠMP a výchovná poradkyně: PaedDr. Boris Hajdúk Školní psycholožka: Mgr. Jiřina Závorská Mgr. Eliška Stěhulová</p>
Spolupracující sociální síť	MČ Praha 7 – program Bezpečné prázdniny www.praha7.cz
	Oddělení prevence Městské policie hl. m. Prahy - Ochrana osob a majetku - metodické programy Lenka Hofmanová, Dis. hofmanova.prev@mppraha.cz
	Oddělení prevence Městské policie hl. m. Prahy - Sociálně patologické jevy - metodické programy Bc. Michal Petr petr.prev@mppraha.cz
	Útvar sociální prevence, Městská policie hl.m.Prahy - trestní odpovědnost Ing. Petr Řádek radek.prev@mppraha.cz
	PPP Praha 10, setkání metodiků prevence www.ppppraha.cz
	Pražské centrum primární prevence, školení a workshopy pro metodiky www.prevence-praha.cz
	Kroužek URNA Trivis - studenti Střední školy veřejnoprávní a Vyšší odborné školy prevence kriminality a krizového řízení Praha, s.r.o. - ukázka a nácvik sebeobrany www.trivispraha.cz
	HZS hl.m. Praha 10 – Strašnice, exkurze www.hzspraha.cz
Hygienická stanice hl.m. Prahy, Hra proti AIDS www.hygp Praha.cz	

OS Řekni ne drogám - řekni ano životu - přednáška o drogách

www.drogy.cz

Jules a Jim, o.s.

Mgr. Lukáš Kohoutek

info@julesajim.cz

Spolupracující
sociální síť

OS Prev-Centrum, semináře prevence	www.prevcentrum.cz
OS Prak - exkurze (Terezín, psychiatrie, věznice...), semináře	Eva Carbolová: www.prak-prevence.cz
OS Primární prevence rizikového chování ČR	www.prevence-info.cz
Agentura JL - Sexuální a reprodukční zdraví, plánované rodičovství - beseda s MUDr. Radimem Uzlem, CSc. (Divadlo U Hasičů)	www.agenturajl.cz
ZÚ Sananim - prevence drogové závislosti	www.sananim.cz Mgr.art Karolína Kalinová
OS Harmonia Universalis - divadelní představení Sezame, otevři se (Strašnické divadlo)	www.harmoniauniversalis.webnode.cz/programy/
Festival Jeden Svět - Člověk v tísní	www.clovekvtsni.cz/cs/jeden-svet
OPS Post Bellum – program Paměti národa	Mgr. Hana Hubková: www.postbellum.cz
Feelnat s.r.o. - školní outdoorové a zážitkové projekty, adaptační kurzy	www.feelnat.cz
Revolution TRAIN - zážitkový program prevence	www.revolutiontrain.cz
Proxima sociale o.p.s.	www.proximasociale.cz
Život bez závislosti	www.zivot-bez-zavislosti.cz

3 Stručná analýza preventivního zaměření

Ústředním tématem, kterému se při prevenci věnujeme jsou **dovednosti pro život** (life-skills): 1. dovednosti sebeovlivnění (self-management),
2. sociální dovednosti (social-skills).

Rozvoj dovedností potřebných pro život (Tabulka č. 6), považujeme za klíčový prvek prevence rizikového chování u žáků.

Již třetím rokem se účastníme projektu Unplugged, vedeným 1. lékařskou fakultou UK, zaměřený na témata v oblasti adiktologie.

Zaměřujeme se na netolerantní chování žáků vůči vrstevníkům a na násilí, které by mohlo v některých případech přerůst až k šikanování. Ke zjištění aktuálního stavu rizikového chování žáků slouží metody rozhovoru třídních učitelů se žakovským kolektivem a občasné dotazníky, jak pro žáky, tak pro pedagogický sbor.

Tabulka č. 6: Dovednosti potřebné pro život

Dovednosti potřebné pro život	
↙	↘
A. Dovednosti sebeovlivnění	B. Sociální dovednosti
Schopnost se motivovat ke zdravému způsobu života a vhodně se motivovat i v jiných oblastech	Schopnost čelit sociálnímu tlaku
Schopnost oddálit uspokojení nebo potěšení	Asertivní dovednosti – zdravé sebeprosazení
Schopnost chránit a posilovat zdravé sebevědomí	Schopnost empatie a porozumění životním situacím
Schopnost plánovat čas, vést přiměřený a vyvážený životní styl	Schopnost komunikace, vyjednávání, nacházení kompromisu apod.
Dovednosti při zvládnutí rizikových duševních stavů (úzkost, hněv, deprese, radost nebo nuda)	Dovednosti rozhodování se a schopnost předvídat následky určitého jednání
Schopnost se uvolnit, používat vhodnou relaxační techniku, odpočívat	Schopnost vytvářet vztahy a budovat si přiměřenou síť sociálních vztahů
Další schopnosti pečovat o vlastní zdraví (výživa, cvičení, využívání zdravotní péče, hygiena atd.)	Mediální gramotnost – schopnost čelit reklamě a dalším negativním vlivům okolí
	Schopnost racionálně hospodařit s penězi
	Dovednosti týkající se volby a hledání vhodného zaměstnání a dobrého fungování v něm
	Zvládnutí přechodu do nového prostředí nebo nové situace
	V pozdějších letech i rodičovské dovednosti

Autor: Nešpor, K. 2003

4 Cíle MPP

Cíle preventivního programu jsme stanovili na základě modelu SMART:

- S** – specifické,
- M** – měřitelné,
- A** – akceptovatelné,
- R** – realistické,
- T** – termínované (časově ohraničené).

4.1 Dlouhodobé preventivní cíle

K základním cílům primární prevence rizikového chování žáků patří harmonický rozvoj jedince, jak po stránce tělesné, psychické tak i sociální. Z toho vyplývá, že snahou školy je **minimalizace rizikového chování prostřednictvím podpory dětí v jejich sociálním rozvoji a dovednostech sebeovlivnění**. Pedagogové vedou žáky důsledně a systematicky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech respektujících individualitu žáka, rozvíjí zejména mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Dlouhodobé preventivní cíle školy:

- žák je schopen si stanovit správný žebříček hodnot
- žák kriticky řeší problémy různého typu
- buduje si zdravé sebevědomí
- umí čelit tlaku vrstevníků
- dovede říct NE
- uplatňuje optimální pravidla sociální komunikace
- žák je schopný zařadit se do kolektivu a určit svoji pozici v kolektivu
- dovede zlepšovat mezilidské vztahy
- ovládá umění sebereflexe, sebeovládání
- žák rozlišuje mezi dobrým a špatným
- osvojí si zásady slušného chování
- je ochoten měnit špatné postoje
- je znalý svých práv a povinností
- dovede si zorganizovat svůj denní režim
- tráví svůj volný čas optimálně
- žák se zapojuje do školních a mimoškolních aktivit
- žák umí vyhledat pomoc v případě potřeby
- zná centra pomoci

Dlouhodobé cíle ŠMP:

Cíl:	Zvýšit informovanost pedagogů v problematice sociálně patologických jevů
Ukazatele cíle:	-účast pedagogů na vzdělávacích seminářích -četba odborných časopisů a jiných zdrojů o dané problematice
Zdůvodnění cíle:	Informovanost v oblasti prevence sociálně patologických jevů zkvalitňuje výchovné působení pedagogů na žáky, případně na rodiče.
Návaznost na dlouhodobé cíle:	Cíl souvisí se zvyšováním odborné kvalifikace pedagogů.

Cíl:	Zvýšit a prohlubovat komunikaci s rodiči.
Ukazatele cíle:	- besedy pro rodiče - dotazníky
Zdůvodnění cíle:	Zvýšení spolupráce s rodiči přispívá k celkové efektivitě výchovného působení pedagogů na žáky.
Návaznost na dlouhodobé cíle:	Cíl souvisí se zvyšováním celkového zájmu rodičů o dění ve škole.

4.2 Specifický preventivní cíl ve školním roce 2018 / 2019

Specifická prevence	
Název programu	Stop posměchu
Typ programu	Akce pořádané během celého školního roku 2018/ 2019
Termín	školní rok 2018 / 2019
Zodpovědná osoba	Mgr. Libuše Daňhelková, PaedDr. Boris Hajdúk
Cílová skupina	Žáci 1. a 2. stupně ZŠ Kořenského
Stručná charakteristika programu	U žáků 1. a 2. stupně se zaměříme na problematiku mezilidských vztahů s důrazem na projevy šikany a kyberšikany.
Realizátoři	pedagogové, rodiče, Městská policie ČR, Jules a Jim, Post Bellum, Agentura JL, Festival Jeden svět
Zdůvodnění cíle	Žákům se často dostává zkresleného mediálního sdělení. Morálka a etické hodnoty společnosti mají sestupnou tendenci.
Návaznost programu cíle na PSŠ	Cíl souvisí s nárůstem projevů posměchu mezi žáky v prostředí školy, i mimo ni. Zkvalitnění sociální komunikace, ujasnění hodnot, postojů a vztahů v závislosti na okolí, budováním optimálního preventivního programu školy.
Ukazatele úspěšnosti	Méně negativních kázeňských opatření.

5 Skladba aktivit MPP pro jednotlivé cílové skupiny

Preventivní aktivity pro žáky školy			
Specifické preventivní aktivity, reagující na individuální situaci (problém) ve třídě	Počet aktivit	Počet žáků	Počet hodin přímé práce
Blok primární prevence	14	340	50
Interaktivní seminář	7	137	21
Beseda	2	45	4
Komponovaný pořad	3	67	6
Pobytová akce	2	116	7 dní + 4 dny
Situační intervence	2	63	2
Jiné	1	23	2

Volnočasové aktivity pro žáky školy		
Volnočasové aktivity při škole	Počet aktivit	Počet žáků
Školní družina	3	125
Školní kroužky	12	92
Víkendové akce školy	0	0
Prázdninové akce školy	1	9
Jiné	2	66

Vzdělávací akce pro pedagogické pracovníky v oblasti prevence rizikového chování	
Počet vzdělávacích aktivit	5
Počet celkově proškolených pedagogů	55
Počet hodin	12

5.1 Pedagogové

Všichni pedagogičtí pracovníci školy jsou zapojeni do MPP v rámci výuky. Třídní učitelé pracují s třídním kolektivem. Vyučující zajišťují volnočasové aktivity, kroužky, kulturní, sportovní a veřejně prospěšné akce.

5.1.1 Školení pedagogického sboru v oblasti prevence ve školním roce 2018 / 2019

Další vzdělávání pedagogických pracovníků probíhá v rámci aktuální nabídky seminářů DVPP. Poznatky ze seminářů jsou dále využívány individuálně ve výuce a ostatních aktivitách.

Školní metodik prevence spolupracuje s vedením školy, výchovným poradcem, třídními učiteli, ostatními pedagogy, rodiči a jinými institucemi. Pravidelně se účastní školení metodiků prevence.

Školení pedagogického sboru v oblasti prevence ve školním roce 2018 / 2019		
	Školení	Datum konání, zúčastnění pedagogové
Pedagogové	Certifikáty a osvědčení ze školení pedagogických pracovníků jsou k nahlédnutí u paní hospodárky školy.	

5.2 Žáci - bloky primární prevence

5.2.1 MPP pro žáky I. a II. stupeň ZŠ Kořenského

Název třídy	Program	počet vh
1.A	průběžně ve výuce	
2.A	průběžně ve výuce	
2.B	průběžně ve výuce	
3.B	Umění říct ne, žalování	4
	Vztahy (odpovědnost za sebe, kooperace komunikace)	4
4.A	Nekuřátka	2
	Šikana + kyberšikana	4
4.B	Nekuřátka	2
	Šikana + kyberšikana	4
5.A	Nekuřátka	2
	Vztahy ve třídě	4
5.B	Nekuřátka	2
	Vztahy ve třídě	4
6.A	Šikana + kyberšikana	4
	Kyberšikana a sexting	2
6.B	Šikana + kyberšikana	4
	Kyberšikana a sexting	2
7.A	Nutri(c)e v pohybu	2
	Než užiješ alkohol, použi svůj mozek	2
8.A	Tráva - (Ne)zahulíme, uvidíme	2
	Vztahy, partnerství, sexualita (intimita)	4
	Základy právního vědomí	2
9.A	Netolismus + kyberbezpečnost (sexting, grooming)	4
	Příběhy našich sousedů	2
	Základy právního vědomí	2

3.B

Umění říci ne, žalování

Stručná charakteristika:

Pojmenujeme fungování mezilidské komunikace, rozkryjeme, kdy při ní vznikají komunikační šumy a nejasnosti, a zamyslíme se nad tím, jak předcházet těmto nedorozuměním např. pomocí

aktivního naslouchání nebo ověřování. Naučíme se poskytovat funkční zpětnou vazbu na žádoucí i nežádoucí chování, a tak i oddělovat obsah sdělení od svého postoje či vztahu k dané osobě.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Vztahy (odpovědnost za sebe, kooperace komunikace)

Stručná charakteristika:

Účastníci zažijí úspěch při týmové aktivitě, získají tak silný pozitivní zážitek se svými spolužáky a zkušenost, že mohou zvládnout úkol společně jako celá třída. To je může podpořit v proskupinovém nastavení a ve vnitřní motivaci vytvářet pozitivní interakce a vztahy se svými spolužáky.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

4.A, 4.B

Nekuřátka

Stručná charakteristika:

Programy se zaměřují na utváření takového životního postoje, do kterého užívání tabákových výrobků nepatří. Účastníky provedou širokou paletou témat týkajících se tabákové problematiky - zdraví, společnost, finance, vzhled, sexualita - a to vždy přiměřeně jejich kognitivní a vývojové zralosti. Umožní jim tak vytvořit si znalostní i dovednostní výbavu pro upevnění vlastního nekuřáckého postoje ve vztahu k sobě i okolí. Preventivní cíle se liší dle věkové kategorie a potřeb účastníků. U nejmladších se jedná o zvládnutí prvních experimentů a vyhýbání se pasivnímu kouři, u starších o předcházení pravidelnému kouření, uhájení si pozice nekuřáka v kolektivu.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Šikana + kyberšikana

Stručná charakteristika:

Cílem programu je předcházet vzniku ostrakismu a šikany a ujasnění si „co dělat“, pokud by se žák stal obětí šikany či jejím svědkem. Program umožňuje účastníkům nahlédnout, jak je šikana nepříjemná, a zároveň posilovat chování a postoje, které riziko vzniku šikany ve skupině snižují. Uchopení programu je zaměřeno jak na klasickou šikanu, tak kyberšikanu, neboť tyto jevy v praxi takřka vždy probíhají souběžně.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

5.A, 5.B

Nekuřátka

Stručná charakteristika:

Programy se zaměřují na utváření takového životního postoje, do kterého užívání tabákových výrobků nepatří. Účastníky provedou širokou paletou témat týkajících se tabákové problematiky - zdraví, společnost, finance, vzhled, sexualita - a to vždy přiměřeně jejich kognitivní a vývojové zralosti. Umožní jim tak vytvořit si znalostní i dovednostní výbavu pro upevnění vlastního nekuřáckého postoje ve vztahu k sobě i okolí. Preventivní cíle se liší dle věkové kategorie a potřeb účastníků. U nejmladších se jedná o zvládnutí prvních experimentů a vyhýbání se pasivnímu kouři, u starších o předcházení pravidelnému kouření, uhájení si pozice nekuřáka v kolektivu.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Vztahy ve třídě

Stručná charakteristika:

Účastníci zažijí úspěch při týmové aktivitě, získají tak silný pozitivní zážitek se svými spolužáky a zkušenost, že mohou zvládnout úkol společně jako celá třída. To je může podpořit v proskupinovém nastavení a ve vnitřní motivaci vytvářet pozitivní interakce a vztahy se svými spolužáky.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

6.A, 6.B

Šikana + kyberšikana

Stručná charakteristika:

Cílem programu je předcházet vzniku ostrakismu a šikany a ujasnění si „co dělat“, pokud by se žák stal obětí šikany či jejím svědkem. Program umožňuje účastníkům nahlédnout, jak je šikana nepříjemná, a zároveň posilovat chování a postoje, které riziko vzniku šikany ve skupině snižují. Uchopení programu je zaměřeno jak na klasickou šikanu, tak kyberšikanu, neboť tyto jevy v praxi takřka vždy probíhají souběžně.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Kyberšikana a sexting

Stručná charakteristika:

Preventivní program je zaměřen na prevenci kyberšikany a dalších rizik, které mohou žáky ohrozit při využívání informačních technologií a internetu. Má žáky před těmito riziky varovat, naučit je používat vhodné postupy při setkání s tímto fenoménem a informovat je o možnostech vyhledání pomoci.

Realizátor: Dívčí spolek - Střední průmyslová škola Smíchov

7.A

Nutri(c)e v pohybu - prevence poruch příjmu potravy

Stručná charakteristika:

Poruchy příjmu potravy jsou často zužovány na mentální anorexii a bulimii. Stranou pozornosti však zůstává největší problém v této oblasti – nadváha a obezita, kterými trpí cca 25 % dětí.

Program „Nutrie v pohybu“ je zaměřen na posílení postojů vedoucích k zdravé životosprávě – jak v oblasti výživy, tak pohybu a přijetí vlastního těla. Součástí programu je práce s vlastní motivací ke změně a jejímu udržení.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Než užiješ alkohol, použij svůj mozek

Stručná charakteristika:

Cílem programu je prevence užívání alkoholu.

Realizátor: SANANIM, o.p.

8.A

Tráva – (Ne)zahulíme, uvidíme...

Stručná charakteristika:

Experimentování, případně i užívání marihuany (hulení trávy, bongy, ale i požívání „koláčků“) se nevyhne přibližně polovina žáků ZŠ, ještě více pak SŠ. Programy si proto kladou za cíl pomoci účastníkům ujasnit si rozdíl mezi technickým, léčebným a nelegálním užíváním konopných látek, vyvrátit převládající mýty týkající se hulení a v neposlední řadě identifikovat mnohdy podceňovaná rizika krátkodobého i dlouhodobého užívání konopných drog. Programy také reflektují legislativní rámec, možnosti detekce, sebediagnostiky a případné léčby.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Vztahy, partnerství a sexualita (intimita)

Stručná charakteristika:

Cílem programu je ukotvit oblast sexuality do kontextu partnerských vztahů a prevence sexuálně rizikového chování (nechtěné těhotenství, sexuální zneužívání, přenos pohlavních onemocnění atd.). Žáci budou mít příležitost zmapovat svoje představy o vztazích a sexualitě, získat v bezpečném prostředí odborně ověřené odpovědi na své otázky a kultivovat své pojetí intimity.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Základy právního vědomí

Stručná charakteristika:

Program zaměřený na základní seznámení se s právem a způsobem vykládání práva. Základy právního vědomí s sebou nesou především prosazování vlastních práv ale také uznání a respektování práv ostatních. Uvědomění si, že právo jako takové zde není pouze pro mě, ale práva se týkají všech. Moje práva končí tam, kde začínají práva jiných lidí.

Realizátor: Policie ČR

9.A

Netolismus + kyberbezpečnost (sexting, grooming)

Stručná charakteristika:

Mobilní zařízení a sociální sítě dnes tvoří základní výbavu takřka všech žáků a studentů, dnešní děti se rodí do kybersvěta a moderní technologie jsou neodmyslitelnou součástí jejich bytí. Cílem programu je společně pojmenovat psychická, sociální a fyzická rizika netolismu a diskutovat problematické situace využívání technologií ve společnosti. Účastníci jsou vedeni k nižšímu užívání technologií prostřednictvím alternativních možností trávení volného času.

Realizátor: Jules a Jim, o.p.

Příběhy našich sousedů

Stručná charakteristika:

Cílem Paměti národa je zpřístupnit veřejnosti individuální svědectví pamětníků prostřednictvím žáků ZŠ tak, aby se s nimi mohli jednoduše seznámit odborníci i laičtí zájemci o moderní dějiny. Skrze tato svědectví a jejich konfrontaci s dalšími historickými prameny chce projekt přispět k objasnění podstaty nedemokratických režimů 20. století, nacismu a komunismu, a pomoci zdokumentovat faktory, které je provázely. Tisíce různých vzpomínek vytvářejí mozaiku, která by měla pomoci k pochopení významných epoch a přelomových událostí 20. století.

Realizátor: Post Bellum, o.p.s.

Základy právního vědomí

Stručná charakteristika:

Program zaměřený na základní seznámení se s právem a způsobem vykládání práva. Základy právního vědomí s sebou nesou především prosazování vlastních práv ale také uznání a respektování práv ostatních. Uvědomění si, že právo jako takové zde není pouze pro mě, ale práva se týkají všech. Moje práva končí tam, kde začínají práva jiných lidí.

Realizátor: Policie ČR

5.3 Rodiče

Škola v prevenci sociálně-patologických jevů nabízí spolupráci ve formě komunikace na třídních schůzkách, individuální konzultace s učiteli, metodikem prevence, výchovným poradcem a vedením školy.

Rodiče jsou seznámeni s MMP na třídních schůzkách. Další způsoby spolupráce:

- nabídka propagačních materiálů
- seznámení rodičů s postupem školy v případě problémů žáků s drogami
- na schůzkách hovořit o nebezpečí drog zejména u starších žáků, kterým rodiče povolují účast na diskotékách
- pořádání besed pro rodiče ohledně témat SPJ

6 Monitoring a evaluace

Evaluace MMP a ostatních školních aktivit probíhá během školního roku, po skončení jednotlivých aktivit a samozřejmě celkové shrnutí je posléze provedeno na konci školního roku. Jeho výsledkem je zjištění, které kroky v rámci MMP se osvědčily a je možné je zařadit do programu MMP i na další školní rok.

A) Kvalitativní hodnocení

a) *žáci*

-zpětnou vazbu o kvalitě jednotlivých programů jsme zjistili prostřednictvím dotazníků hlavně pro žáky a dále pomocí diskuse o programech.

9.A	Netolismus + kyberbezpečnost (sexting, grooming)	Cílem bylo upozornit žáky na možné důsledky jejich chování na sociálních sítích, na důsledky možného posílání svých nahých fotek po internetu. Důraz byl kladen na závislostní chování na elektronických zařízeních. Žákům se líbil přístup lektorky. PP hodnotí jako velmi přínosný a poučný.	Jules a Jim
	C' est la Vie	Cílem bylo uvědomit si překážky v životě, co se může stát, co je čeká. Žákům se preventivní program líbil, byl praktický, propojený s praxí. Hodnotí tento program výborně.	Člověk v tísni
	Den, kdy se mlčelo	Cílem bylo seznámit žáky s nedávnou historií v období kolektivizace. Poučit se z chyb v historii. Líbilo se jim, že byl program interakční, vžili se do života lidí v dané době. Učení zábavnou formou. Byli velmi spokojeni s přístupem lektorem a s celým programem.	Post Bellum
	Workshop tolerance	Cílem bylo upevnit toleranci vůči lidem, vnímat odlišnosti všech lidí jako přirozený jev ve společnosti. Žákům se workshop líbil.	Člověk v tísni
9.A, 8.A	Příběhy našich sousedů	Cílem bylo seznámit žáky s nelehkými lidskými příběhy a osudy, holocaustem a především zdůraznit poselství - poučit se z chyb v historii. Program proběhl formou přednášky. Žáci byli s programem spokojeni.	Post Bellum

8.A	Vztahy, partnerství, sex	Cílem byla prevence sexuálně přenosných nemocí a vhodného chování v partnerském životě. Bylo to zábavné, velmi se jim tento PP líbil. Žáci velmi ocenili přístup lektora a lektorky.	Jules a Jim
	Finanční gramotnost	Cílem byla finanční gramotnost - pochopení pojmu, rodinný rozpočet, seznámení s nakládání s penězi. Žáci hodnotí program jako nudný, protože to bylo formou přednášky - diskuse a upřednostnili by interakčnější průběh, hravou formou. Líbila se jim práce ve skupině v rámci srovnání očekávané a reálné ceny zboží.	Člověk v tísní
	Dluhy	Cílem bylo jak si sestavit osobní rozpočet, jak se nezadlužit. Žáci hodnotí program jako nudný, protože to bylo formou přednášky - diskuse a upřednostnili by interakčnější průběh, hravou formou.	Člověk v tísní
	Zdravá výživa	Cílem bylo seznámit žáky se zdravým životním stylem. Většinu informací žáci znali. Většina třídy nejevila zájem, protože to bylo prezentováno formou přednášky - diskuse, žáci by ale upřednostnili interakčnější průběh, hravou formou.	Státní zemědělský a invervenční fond
	Respekt k jinakosti	Cílem bylo uvědomit si různorodost života, lidského chování a projevu, respekt vůči lidem, neřídít se dle předsudků. PP žáky bavil, líbila se jim interakce s lektorem. Velmi ocenili modelové situace - scénky, které si měli připravit. Velmi dobrý program.	Jules a Jim
	Tráva	Cílem bylo - proč nehulit a seznámení s rozdíly v užití pro lékařské účely. Žáci ocenili ppt prezentaci. PP hodnotí jako přínosný a záživný.	Jules a Jim
7.A	Nutri(c)e	Cílem bylo seznámení žáků se zdravým stravováním a zdravým životním stylem. Ocenili přístup lektorek a interakční způsob programu. Program se jim líbil.	Jules a Jim
	Vztahy ve třídě	Cílem bylo posílení vztahů a spolupráce ve třídě. Nelíbilo se jim čekání na lektora cca 1,5 hodiny (měl zpoždění), ale program se jim líbil. Ocenili interakčnost programu a přístup lektora a lektorky. Byli nadšení z přípravy vlastního divadelního představení pro spolužáky.	Živá velryba

	Respekt k jinakosti	Cílem bylo uvědomit si různorodost života, lidského chování a projevu, respekt vůči lidem, neřídít se dle předsudků. PP žáky bavil, líbila se jim interakce s lektorem. Velmi ocenili modelové situace - scénky, které si měli připravit. Velmi dobrý program.	Jules a Jim
6.A	Respekt k jinakosti	Cílem bylo uvědomit si různorodost života, lidského chování a projevu, respekt vůči lidem, neřídít se dle předsudků. PP žáky bavil, líbila se jim interakce s lektorkou. Velmi ocenili modelové situace - scénky, které si měli připravit. Velmi dobrý program.	Jules a Jim
	Šikana, kyberšikana, sexting	Cílem bylo upozornit žáky na možné důsledky jejich chování vůči lidem, spolužákům a na důsledky možného posílání svých nahých fotek po internetu. Žákům se líbila přehledná .ppt prezentace a přístup lektorky. PP hodnotí jako velmi přínosný a poučný.	Dívčí spolek
6.A, 6.B	Vztahy a spolupráce ve třídě / mezi třídami	Cílem bylo posílení vztahů a spolupráce ve třídě / třídách navzájem. Program se jim líbil. Ocenili interakčnost programu a přístup lektora a lektorky a skupinovou práci. Velmi je zaujala aktivita přípravy balad a divadelního vystoupení.	Živá velryba
6.B	Respekt k jinakosti	Cílem bylo uvědomit si různorodost života, lidského chování a projevu, respekt vůči lidem, neřídít se dle předsudků. PP žáky bavil, líbila se jim interakce s lektorem. Velmi ocenili modelové situace - scénky, které si měli připravit. Velmi dobrý program.	Jules a Jim
	Šikana, kyberšikana, sexting	Cílem bylo upozornit žáky na možné důsledky jejich chování vůči lidem, spolužákům a na důsledky možného posílání svých nahých fotek po internetu. Žákům se líbila přehledná .ppt prezentace a přístup lektorky. PP hodnotí jako velmi přínosný a poučný.	Dívčí spolek
5.A	Vztahy	Cílem byl posílení vztahů ve třídě. PP byl přínosný. Žákům se líbila interakce s lektorkou a praktická cvičení přímé komunikace i komunikace na dálku.	Jules a Jim
	Nekuřátka	Cílem bylo informovat žáky o rizicích kouření a seznámení s reálným stavem/ situací v rámci tabakismu v ČR v rámci vrstevnických skupin. Žáci ocenili přístup lektorky.	Jules a Jim

	Respekt k jinakosti	Cílem bylo uvědomit si různorodost života, lidského chování a projevu, respekt vůči lidem, neřídít se dle předsudků. PP žáky bavil, líbila se jim interakce s lektorkou. Velmi ocenili modelové situace - scénky, které si měli připravit. Velmi dobrý program.	Jules a Jim
5.B	Vztahy	Cílem byl posílení vztahů ve třídě. PP byl přínosný. Žákům se líbila interakce s lektorkou a praktická cvičení přímé komunikace i komunikace na dálku.	Jules a Jim
	Nekuřátka	Cílem bylo informovat žáky o rizicích kouření a seznámení s reálným stavem/ situací v rámci tabakismu v ČR v rámci vrstevnických skupin. Žáci ocenili přístup lektorky.	Jules a Jim
4.B	Nekuřátka	Cílem bylo informovat žáky o rizicích kouření a seznámení s reálným stavem/ situací v rámci tabakismu v ČR v rámci vrstevnických skupin. Žáci ocenili přístup lektorky.	Jules a Jim
	Šikana + kyberšikana	Cílem bylo jak předcházet vzniku ostrakismu a šikany a ujasnění si „co dělat“, pokud by se žák stal obětí šikany či jejím svědkem. Program umožnil účastníkům nahlédnout, jak je šikana nepříjemná, a zároveň posilovat chování a postoje, které riziko vzniku šikany ve skupině snižují. Uchopení programu je zaměřeno jak na klasickou šikanu, tak kyberšikanu, neboť tyto jevy v praxi takřka vždy probíhají souběžně. Žákům se program velmi líbil.	Jules a Jim
4.A	Nekuřátka	Cílem bylo informovat žáky o rizicích kouření a seznámení s reálným stavem/ situací v rámci tabakismu v ČR v rámci vrstevnických skupin. Žáci ocenili přístup lektorky.	Jules a Jim
	Šikana + kyberšikana	Cílem bylo jak předcházet vzniku ostrakismu a šikany a ujasnění si „co dělat“, pokud by se žák stal obětí šikany či jejím svědkem. Program umožnil účastníkům nahlédnout, jak je šikana nepříjemná, a zároveň posilovat chování a postoje, které riziko vzniku šikany ve skupině snižují. Uchopení programu je zaměřeno jak na klasickou šikanu, tak kyberšikanu, neboť tyto jevy v praxi takřka vždy probíhají souběžně. Žákům se program velmi líbil.	Jules a Jim
3.B	Umění říct ne, žalování	Cílem bylo posílení zodpovědnosti žáků za sebe sama. Žákům se program líbil, velmi se jim líbila interakce s lektorkou.	Jules a Jim

b) rodiče

Stále navazujeme kontakty s rodiči, zejména na individuálních schůzkách, konzultacích a rodičů, zahradní slavnosti a jsme jim k dispozici pro společné řešení problémů.

Pro rodiče proběhly přednášky Kybernetická bezpečnost a Výchova dětí v digitálním věku
- kpt. Ing. Mgr. Tomáš Daňhelka.

c) pedagogové

Podařilo se nám podpořit spolupráci pedagogů a jejich vzdělávání v oblasti primární prevence.

B) Kvantitativní hodnocení:

-počty realizovaných aktivit pro školní rok 2018/2019 a počty zúčastněných žáků:

CELKOVÁ EVALUACE ŠKOLY - přehled

Pro zjištění situace byl užit následující dotazník (oblasti hodnocení pro SWOT analýzu):

	+ (Ano)	- (Ne)
Vzdělání školního metodika prevence		
Ustanovený primárně preventivní tým		
Pověst a tradice školy	(dlouholetá tradice, udržet si dobrou pověst)	
Kontakty	(viz 2.kap.)	
Schopnost provádět změny		
Zapojení žáků do přípravy MPP		
Zapojení žáků do hodnocení MPP		
Pasivní spolupráce s rodiči		
Aktivní spolupráce s rodiči (besedy...)		(třeba zlepšit, ale není zájem)
Spolupráce s rodiči na přípravě MPP		
Velikost školy		
Vztahy týmu na pracovišti	(vychází dobře)	
Spolupráce se žakovským	(aktivní)	
Komunikace školy	(aktivní, otevřená)	
Prezentace školy	(dny otevřených dveří, web.stránky)	
Nabídka volnočasových aktivit	(viz závěr MPP)	
Vztahy s rodiči	(optimální)	
Věkový průměr pedagogů	(průměrný)	

Pedagogický sbor

- všichni vyučující se podílejí na vytváření pozitivní atmosféry ve škole - důsledně vedou žáky k dodržování pravidel slušného chování

- věnují pozornost problematickým žákům, včas odhalují asociální chování (zvl. šikanu) - učitelé mají přístup k informačním materiálům z oblasti prevence
- v rámci možností se neustále vzdělávají v oblasti prevence - úzká spolupráce preventistů s výchovným poradcem

Rodiče

- na třídních schůzkách společných i individuálních jsou pravidelně informováni o dění ve škole, je rozvíjen vztah rodina - škola - žák, dny otevřených dveří, zahradní slavnost, vánoční trhy, vánoční besídka.

Během školního roku 2018/2019 pokračovala činnost školního parlamentu.

Získané výsledky nám budou sloužit k další práci na zkvalitňování primární prevence na naší škole.

Seznam použitých zdrojů

- Česká asociace školních metodiků prevence. 2012. *Drogy trochu jinak – interaktivní výukový program*. Interaktivní dotazník pro dospívající identifikující rizikové oblasti. Dostupný 11. 7. 2012 na: <http://www.casmp.cz/dotazniky.htm>.
- Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách*, č. j.: 26 976/2009-22. Dostupný 15. 9. 2011 na: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/VN_sexvych_Doporuceni.pdf.
- Kolář, M. 2003. *Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT ČR.
- Kolář, M. 2005. *Výzkum výskytu šikanování na ZŠ v rámci projektu Minimalizace šikany*. Nepublikovaná studie.
- Kolář, M. 2005. *Bolest šikanování*. Praha: Portál.
- Kolář, M. 2005. *Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie*. Prevence, s. 3 – 7.
- MŠMT. 1998. *Koncepce prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže na období 1998–2000*. Praha: MŠMT.
- MŠMT. 2005. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek*. Praha: MŠMT.
- Nešpor, K. 2002. *Návykové nemoci*. In C. Höschl, J. Libiger, J. Švestka, *Psychiatrie*, s. 556–576. Praha: TIGIS.
- Nešpor, K. 2003. *Metodika prevence ve školním prostředí*. Praha: Fontis pro MŠMT.
- Nešpor, K., & Scheansová, A. 2009. *Dovednosti pro život v prevenci a léčbě návykových nemocí*. Dostupné 22. 2. 2012 na: <http://www.cepros.cz/odborna-verejnost/zahranicni-a-domaci-praxe/dovednosti-pro-zivot-v-prevenci-a-lecbe-navykovych-nemoci.html>.
- Nešpor, K. - Csémy, L. - Pernicová, H. 1999. *Zásady efektivní primární prevence*. Praha: Sportpropag.
- Pharaoh, H. - Frantz, J. - Smith, M. 2011. *Life skills as predictors of engagement in health risk behaviours: A survey of secondary school learners*. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*, 17(3 Suppl.), S70–S81.